

การใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์ และสังคมในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม

มิ่งสรรพ ขวสอาด

ไม่มีใครปฏิเสธว่ามรดกทางวัฒนธรรม และ ศิลปกรรมประจำชาติไม่มีความสำคัญ แต่ปัญหาของการอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประการหนึ่ง ได้แก่ การขาดทุนทรัพย์ บทความนี้จะแนะนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริมการดูแลศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมร่วมกับเครื่องมืออื่น ๆ แต่ก่อนอื่นต้องทำความรู้จักกับศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่รัฐใช้ในปัจจุบันเสียก่อน รวมทั้งการจัดการพื้นที่สีเขียว ในตอนสุดท้ายจะพูดถึงเครื่องมือเศรษฐศาสตร์และสังคม

มรดกทางวัฒนธรรม

ศิลปกรรม เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม นิยามของศิลปกรรม UNESCO (รูปที่ 1) ได้แก่

1. อนุสรณ์ (Monument) ได้แก่ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางปฏิมากรรม และผลงานทางจิตรกรรม ทั้งชิ้นหรือที่เป็นประกอบ หรือโครงสร้างของรอยจารึกธรรมชาติที่มีคุณสมบัติทางโบราณคดี ถ้ำอยู่อาศัย และการรวมลักษณะเด่นของสิ่งเหล่านี้ซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

2. กลุ่มอาคาร (Group of Buildings) ได้แก่ กลุ่มอาคารเดี่ยวหรืออาคารที่ต่อเชื่อมกัน โดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือลักษณะทางภูมิประเทศ ซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

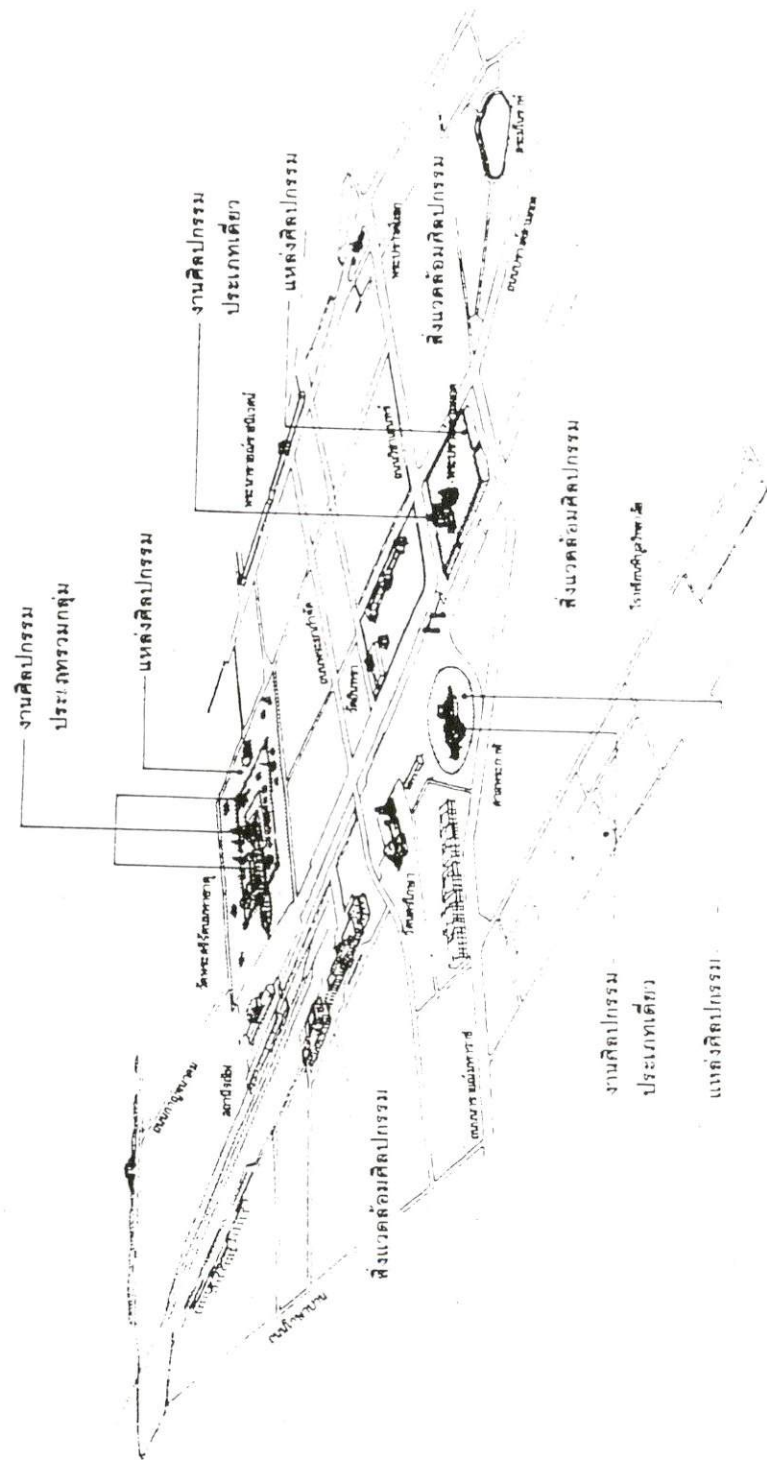
3. สถานที่ (Site) ได้แก่ ผลงานของมนุษย์หรือผลงานที่ผสมผสานกันระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และพื้นที่ รวมทั้งแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าอย่างกว้างขวางทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา (ศิลปากร, กรม, 233 : 69)

ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 3 นี้ ในบทความนี้จะเรียกรวม ๆ ว่า ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ความเสื่อมโทรมของงานศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

1. งานศิลปกรรม

งานศิลปกรรมมีทั้งเสียหายตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามกาลเวลา และเสียหายโดยภัยธรรมชาติ เช่น ไฟป่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว เป็นต้น หรือเกิดจากการซ่อนไซของต้นไม้และการกระทำของสัตว์และมนุษย์ที่ลักลอบขุดหาทรัพย์สิน รื้อ ทำลาย เพื่อเอาวัสดุจากโบราณสถานไปใช้ประโยชน์ของตน ทำให้โบราณสถานทรุดตัวพังทลาย หรือการจัดการที่ผิดพลาดการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่ผิดรูปแบบและผิดวิธีทำให้โบราณสถานหมดคุณค่าลง การปลูกสร้างสิ่งทันสมัยในบริเวณเก่าและย่านเก่าโดยมิได้มีความสอดคล้องทางศิลปกรรม เป็นการทำลายคุณค่าของบริเวณเก่าและย่านเก่าให้เสียไป ต้นเหตุประการสุดท้ายนี้เป็นประเด็นที่เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์จะสามารถมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาได้

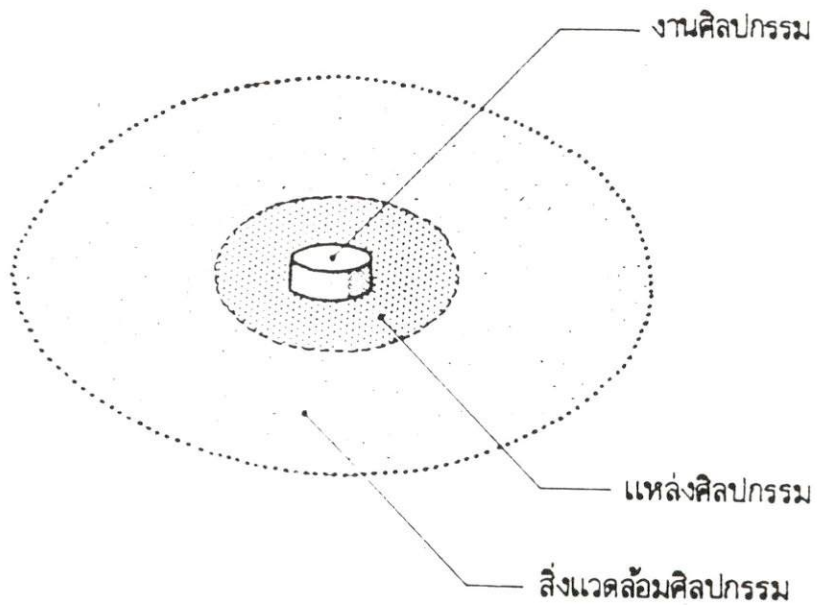

รูปที่ 1 ภาพเมืองเก่าพูนี แสดงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามลักษณะและประเภทต่างๆ

2. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

สิ่งแวดล้อมโดยรอบศิลปกรรม (รูปที่ 2) เป็นส่วนหนึ่งที่จะจรรโลงความงาม และคุณค่าของศิลปกรรม การกระทำของมนุษย์ เช่น การก่อสร้างอาคารประชิดและรुक้าเขตโบราณสถาน หรือการตัดป่าโฆษณา หรือการก่อสร้างอาคารสูงใหญ่ใกล้โบราณสถานทำให้เกิดมลทัศน์ (กล่องที่ 1) ทำให้โบราณสถานด้อยคุณค่าลง จนหมดความสง่างาม หรือการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่สอดคล้องกับบริเวณโบราณสถานทำให้เกิดความพลุกพล่าน การพัฒนา

สาธารณูปโภค โดยไม่มีการวางแผนควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การก่อสร้างถนนเข้าไปในพื้นที่แหล่งศิลปกรรม ทำให้มีการพัฒนาที่ดินทั้งสองฟากถนนโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อแหล่งศิลปกรรม เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กล่องที่ 2 ได้ยกตัวอย่างความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การรักษา มรดกทางวัฒนธรรม ไม่ใช่จะเพียงแต่จะรักษาตัวศิลปกรรมเท่านั้น แต่จะต้องพยายามรักษาสีแวดล้อมศิลปกรรมอีกด้วย

รูปที่ 2 แสดงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรม

กล่องที่ 1 มลทัศน์ แคไหนถึงต้องควบคุม ?

มลทัศน์ ได้แก่ ภาพที่ไม่น่าย่นิดแก่สายตา มลทัศน์อาจเกิดจากการก่อสร้างของมนุษย์ที่ไม่สอดคล้องทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หรือการติดป้าย การสร้างอาคารและร้านค้าที่ไปบดบังความงามและทำลายคุณค่าทางศิลปกรรมและความงามตามธรรมชาติ มลทัศน์อาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การขีดเขียนรูปหรือวาจาที่ไม่สพาทในที่สาธารณะ การทุบ ทำลาย หรือขีดเขียนบนงานศิลปกรรม การสูบบุหรี่ทิ้งขี้เถ้าไว้เกลื่อนกลาดไม่เป็นที่เป็นทางก็ถือเป็นมลทัศน์ การขุดเจาะทำลายพื้นผิวโลกเพื่อการอุตสาหกรรม การปล่อยก๊าซ เชื้อเพลิงหรือควันดำ ความรกรุงรังของระบบสาธารณูปโภคของรัฐ เช่น สายไฟฟ้า หรือแม้แต่พฤติกรรมอันล่อแหลมต่อศีลธรรมในที่สาธารณะก็อาจนับเป็นมลทัศน์ได้

ตราบจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับปัญหามลทัศน์ เพราะไม่สามารถกำหนดมาตรฐานมลทัศน์ได้เหมือนการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศและเสียง มลทัศน์เกี่ยวข้องกับความรู้สึและการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยประสบการณ์และระดับของการศึกษา สิ่งใดที่คนหนึ่งเห็นเป็นมลทัศน์อาจไม่ใช่มลทัศน์ของอีกคนหนึ่งก็ได้

ดังนั้นการควบคุมมลทัศน์จึงเป็นเรื่องยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขให้ครอบคลุมได้อย่างทั่วถึง เฉพาะมลทัศน์ที่จะมีผลต่อศีลธรรม เช่น ป้ายโฆษณาภาพยนตร์ที่สื่อความอนาจาร หรือมลทัศน์ที่มีผลต่อการรักษาโบราณสถาน เช่น อาคาร สิ่งก่อสร้าง ที่รูกล้ำเข้าไปในเขตที่มีการคุ้มครองแหล่งโบราณสถานและศิลปกรรม หรือมลทัศน์บางประเภทที่สามารถใช้กฎหมายมาควบคุมได้ก็ตาม อย่างไรก็ตาม มาตรการควบคุมเหล่านี้ก็ไม่สามารถควบคุมได้เบ็ดเสร็จ ยังต้องอาศัยจิตสำนึกของคนไทย และต้องพัฒนาตั้งแต่เป็นเยาวชนให้เข้าใจคุณค่าและความงามทางประวัติศาสตร์ ให้มีศีลธรรมอันดีงาม และให้ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้การทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรมหมดสิ้นไป

การควบคุมมลทัศน์จึงเป็นเรื่องระยะยาวที่ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายผังเมือง กฎหมายที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมอาคาร กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน เป็นต้น ให้มีอำนาจในการตรวจสอบ ระวัง ยับยั้งและลงโทษการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภูมิทัศน์ในบริเวณนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ของสังคมเข้ามาควบคุม โดยที่รัฐจะต้องลงทุนให้การศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาสมองขั้นสูงสุดให้สามารถรับรู้ความดีความงาม ในขณะเดียวกันก็ต้องเข้มงวดในการฝึกฝนความมีระเบียบวินัย และให้ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้รัฐควรส่งเสริมการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่องในการให้อาหารทางจิตใจ การลงทุนเหล่านี้เป็นการลงทุนทางสังคมให้ประเทศไทยเป็นบ้านเมืองที่ไม่เพียงแต่เจริญด้วยวัตถุ แต่ยังเจริญด้วยงามและปัญญาอีกด้วย

ที่มา : คัดมาจากรายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ปี 2540 TDRI 2541

กล่องที่ 2 การจัดการศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ได้มีการทำลายและทำให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเสียหายและเสื่อมค่าอยู่เนื่อง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาโดยมิได้คำนึงถึงการอนุรักษ์ บางครั้งผู้มีอำนาจในการพัฒนาไม่เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทั้งที่บางครั้งการพัฒนาได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้าก็ตาม แต่แผนเหล่านั้นยังมิได้มีการศึกษารายละเอียดเฉพาะพื้นที่ก่อน จึงจะกำหนดแผนปฏิบัติการได้ เท่าที่ผ่านมา มิได้มีการศึกษารายละเอียดเฉพาะพื้นที่อย่างเพียงพอ ดังนั้น เมื่อปฏิบัติการตามแผนกำหนดนโยบาย จึงทำลายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมไปมาก แม้ว่าจะมีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ณ พื้นที่ที่กำลังพัฒนา ก็ไม่สามารถทำให้ได้ผลสมบูรณ์ ตัวอย่างการจัดการที่ก่อให้เกิดปัญหาในเมืองเชียงใหม่ดังต่อไปนี้

การก่อสร้างศาลาเอนกประสงค์ในเขตพุทธาวาส วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างติดกับศาลาจัตุรมุข อันเป็นองค์ประกอบของพระอุโบสถและศาลาบาตร ซึ่งเป็นกลุ่มโบราณสถานที่มีความกลมกลืนกับทั้งผังบริเวณและงานสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ศาลาเอนกประสงค์หลังใหม่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไม่สอดคล้องกลมกลืนกับกลุ่มอาคารเดิม จึงเป็นการทำให้คุณค่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของบริเวณนี้เสียไป ปัจจุบันกำลังได้รับการแก้ไขโดยการรื้อถอนศาลาแล้วเอาวัสดุไปก่อสร้างสถานที่ใหม่นอกเขตพุทธาวาส

โครงการก่อสร้างถนนวงแหวนรอบกลางเมืองเชียงใหม่ (ถ.3) ผ่านเวียงกุมกามซึ่งเป็นเมืองเก่าก่อนเมืองเก่าเชียงใหม่ แนวถนนสายนี้ผ่านพื้นที่เมืองเก่าและผ่านกลุ่มโบราณสถาน ซึ่งกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ตัวถนนประกอบด้วยช่องทางจราจร 6 ช่องทาง ไหล่ทางและเกาะกลางถนนรวมเขตทางกว้าง 30 เมตร เป็นถนนที่ตั้งใจให้เป็นการสัญจรจากถนนเลียบเมื่อสายนอกเข้าสู่พื้นที่ส่วนใน จึงเป็นถนนขนาดใหญ่ รถวิ่งเร็ว การกำหนดแนวถนนผ่านพื้นที่โบราณสถานและพื้นที่โดยรอบนี้กระทำตามกฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ การวางผังเมืองโดยขาดการศึกษารายละเอียดของที่ดินอย่างเพียงพอ จึงเป็นการทำลายแหล่งศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ ปัจจุบัน ได้พบโบราณสถานกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งนอกบริเวณที่ดินประเภทอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยซึ่งถูกแนวถนนผ่าน กรมโยธาธิการซึ่งเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างถนนสายนี้กำลังพิจารณาเปลี่ยนแปลงแนวถนนให้ห่างจากกลุ่มโบราณสถานที่พบใหม่

นอกจากนี้การบุกรุกและทำลายคูเมืองและกำแพงเมืองเก่า เพื่อสร้างถนนและที่อยู่อาศัย เช่น ที่กำแพงดินเชียงใหม่ ยังเป็นการทำให้ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นเสื่อมโทรมลง

ที่มา : คัดมาจากรายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ปี 2540 TDRI 2541

การคุ้มครองศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

ศิลปกรรมของรัฐในปัจจุบันอาศัยตัวบทกฎหมายเป็นเครื่องมืออนุรักษ์หลักกฎหมายที่สำคัญก็คือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แต่การรักษาศิลปกรรมนั้นจำเป็นต้องรักษาสีงแวดล้อมโดยรอบด้วย รวมทั้งการควบคุมการก่อสร้างอาคารสถานที่ การรักษาความสะอาด การบังคับใช้ผังเมืองจึงเป็นเรื่องจำเป็น กฎหมายที่เกี่ยวข้องจึงมีหลายฉบับด้วยกัน (ภาคผนวก) ในปี พ.ศ. 2527 ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2527 สำหรับการนำแผนไปปฏิบัติใช้ทางสำนักงาน ได้มีการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- จัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าสงขลา เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่านครศรีธรรมราช และแหล่งชุมชนโบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังได้จัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมพระปฐมเจดีย์และพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

- จัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น และคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศทั้ง 75 จังหวัด เพื่อเป็นองค์กรท้องถิ่นในการดูแลและรักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ

- อุดหนุนงบประมาณให้หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดทั้ง 75 จังหวัด เพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- อุดหนุนงบประมาณให้มีการจัดประชุมสัมมนา สัมชของค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น

- จัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2533 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ได้มีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามข้อผูกพันของอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก เช่น การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการมรดกโลก การเสาะแสวงหาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สำคัญและมีคุณค่าเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก รวมทั้งการให้ความคุ้มครอง สงวนรักษาและสิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้คงอยู่แก่คนรุ่นหลังต่อไป

ในปัจจุบันองค์การเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ลงมติให้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของไทยเป็นมรดกโลก 4 แห่งด้วยกันคือ

1. อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร
2. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
3. แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง
4. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่ - ห้วยขาแข้ง

การจัดการพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เปิดโล่ง

การรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจะทำได้ดียิ่งขึ้น หากรัฐและประชาชนมีความสนใจในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว หรือพื้นที่เปิดโล่งโดยเฉพาะพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เปิดโล่ง โดยรอบศิลปกรรม ซึ่งใน

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมบางที่ถูกถูกล้างจนเกิด-
ความแออัด ทำให้ขาดความสง่างาม และ
สุนทรีย์ภาพอันควร

ในปัจจุบันการจัดสร้างสวนสาธารณะ การ
บำรุงรักษา และการจัดให้มีพื้นที่สีเขียวอื่น ๆ ถือเป็น
เป็นภารกิจหนึ่งของเทศบาลที่กำหนดไว้ใน**พระราช
บัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496** จากการเก็บรวบรวม
ข้อมูลพื้นที่สีเขียวในเขตภูมิภาคจำนวน 63 จังหวัด
(ตารางที่ 1) โดยยึดเกณฑ์มาตรฐานเนื้อที่สวน
สาธารณะตามผังนครหลวงฉบับปรับปรุง ซึ่งกำหนด
ไว้ว่าจะต้องมี**เนื้อที่สวนสาธารณะ 1.8 ไร่/ประชากร**
1,000 คน สามารถสรุปได้ว่า มีเพียง 20 จังหวัด

จาก 63 จังหวัดเท่านั้นที่มีพื้นที่สีเขียวเพื่อการ
นันทนาการอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน **เป็นที่น่าสังเกต
ว่าจังหวัดเก่าแก่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรม เช่น
เชียงใหม่ ลำปาง นครปฐม เพชรบุรี สุโขทัย เป็น
จังหวัดที่มีพื้นที่สีเขียวค่อนข้างต่ำ**

ในปัจจุบันรัฐได้เริ่มมีความตระหนักถึงความ
สำคัญของการมีพื้นที่สีเขียวที่เพียงพอสำหรับชุมชน
 และได้มีการจัดการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการสิ่ง
แวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก ขึ้นใน
เมืองหลัก ๆ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น
นครราชสีมาและชลบุรี

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

นอกจากเครื่องมือทางกฎหมายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีเครื่องมืออีก 2 ชนิด ซึ่งรัฐยังมีได้นำมาใช้อย่างเป็น
ระบบ คือ

เทศบาล	จำนวนประชากร (คน)	พื้นที่เทศบาล (ตร. กม.)	พื้นที่สวนและกีฬา (ตร. กม.)	สัดส่วนพื้นที่ สีเขียว พื้นที่ทั้ง หมด (%)	พื้นที่สีเขียวต่อ ประชากร 1,000 คน (ไร่)
นนทบุรี	272,517	38.90	0.07	0.19	0.17
เชียงใหม่	189,895	40.00	0.33	0.83	1.09
นครราชสีมา	175,420	37.50	1.36	3.63	4.85
อุดรธานี	160,879	47.70	1.00	2.10	3.88
หาดใหญ่	155,313	21.00	0.96	4.57	3.86
ขอนแก่น	52,601	46.00	4.12	8.96	16.87
ปากเกร็ด	143,910	36.04	0.21	0.58	0.91
อุบลราชธานี	108,821	29.04	1.49	5.13	8.56
สุราษฎร์ธานี	103,473	68.97	2.10	3.04	12.68
นครสวรรค์	101,880	27.87	0.58	2.08	3.56
นครปฐม	92,461	19.85	0.07	0.35	0.47
พิษณุโลก	89,576	18.26	0.48	2.63	3.35
สงขลา	89,159	9.27	0.39	4.21	2.73
ลำปาง	69,715	22.17	0.12	0.54	1.08
ตรัง	60,369	14.77	1.09	7.38	11.28
ภูเก็ต	59,491	12.00	1.25	10.42	13.13

เทศบาล	จำนวนประชากร (คน)	พื้นที่เทศบาล (ตร. กม.)	พื้นที่สวนและกีฬา (ตร. กม.)	สัดส่วนพื้นที่ สีเขียว พื้นที่ทั้ง หมด (%)	พื้นที่สีเขียวต่อ ประชากร 1,000 คน (ไร่)
ระยอง	56,422	16.95	0.03	0.18	0.33
สกลนคร	51,270	54.54	0.22	0.40	2.68
ราชบุรี	46,097	8.70	0.06	0.69	0.81
สุรินทร์	45,768	11.39	0.03	0.26	0.41
ปัตตานี	45,643	4.78	0.47	9.83	6.44
มหาสารคาม	45,225	24.14	0.10	0.41	1.38
หนองคาย	44,611	35.15	0.50	1.42	7.00
กาฬสินธุ์	43,702	16.96	0.19	1.12	2.72
กาญจนบุรี	43,149	9.16	0.09	0.98	1.30
ชลบุรี	42,945	4.57	0.11	2.41	1.60
อุดรดิตถ์	42,755	13.49	0.06	0.47	0.92
ฉะเชิงเทรา	42,744	12.76	0.20	1.57	2.92
นราธิวาส	41,896	7.50	0.35	4.67	5.22
ชัยภูมิ	41,835	30.78	0.11	0.36	1.67
พัทลุง	41,260	13.34	0.10	0.75	1.51
ศรีสะเกษ	40,041	36.66	0.02	0.05	0.31
จันทบุรี	39,418	10.25	0.57	5.56	9.04
สมุทรสงคราม	35,614	8.00	0.02	0.25	0.35
ร้อยเอ็ด	35,537	11.63	0.36	3.10	6.33
ชุมพร	34,074	21.10	0.11	0.52	2.02
เพชรบุรี	33,831	5.40	0.04	0.74	0.71
มุกดาหาร	32,248	35.55	0.10	0.28	1.94
บุรีรัมย์	30,609	6.00	0.03	0.50	0.61
อำนาจเจริญ	29,971	38.00	0.08	0.22	1.71
กำแพงเพชร	28,839	14.90	0.40	2.68	8.67
สุพรรณบุรี	27,579	9.01	0.27	3.00	6.12
พิจิตร	24,634	12.02	0.14	1.17	3.55
น่าน	23,554	5.40	0.10	1.85	2.65
เลย	23,512	12.41	0.08	0.64	2.13
กระบี่	22,231	19.00	1.20	6.32	33.74
สตูล	22,171	6.80	0.08	1.18	2.26
ปราจีนบุรี	21,965	8.34	1.50	17.99	42.68
สิงห์บุรี	21,831	7.81	0.01	0.13	0.29
ตาก	21,790	7.27	0.51	7.01	14.63

เทศบาล	จำนวนประชากร (คน)	พื้นที่เทศบาล (ตร. กม.)	พื้นที่สวนและกีฬา (ตร. กม.)	สัดส่วนพื้นที่ สีเขียว พื้นที่ทั้ง หมด (%)	พื้นที่สีเขียวต่อ ประชากร 1,000 คน (ไร่)
ยโสธร	21,492	9.71	0.08	0.82	2.33
สุโขทัย	19,679	3.50	0.01	0.29	0.32
อุทัยธานี	19,381	8.20	0.06	0.73	1.93
ประจวบคีรีขันธ์	18,404	14.00	0.02	0.14	0.68
นครนายก	18,237	15.87	0.02	0.13	0.69
ปทุมธานี	17,739	7.10	0.02	0.28	0.70
ระนอง	16,531	4.29	0.15	3.50	5.67
ลำพูน	15,635	6.00	0.10	1.67	4.00
ชัยนาท	15,545	6.06	0.10	1.65	4.02
สระแก้ว	15,457	28.00	0.17	0.61	6.87
ตราด	14,474	2.52	0.02	0.79	0.86
อ่างทอง	12,083	6.19	0.52	8.40	26.90
แม่ฮ่องสอน	7,235	6.00	0.03	0.50	2.59

ที่มา : ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2540) "การจัดสรรรายได้ภาษีและเงินอุดหนุนให้เทศบาลที่สัมพันธ์กับเครื่องชี้วัดการทำงานของเทศบาล"

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ประกอบไปด้วย ภาษี ค่าธรรมเนียม กรรมสิทธิ์ เงินอุดหนุน กองทุนต่าง ๆ และค่าปรับ ในที่นี้จะแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

- เครื่องมือที่ใช้ลดระดับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ภาษี
- เครื่องมือที่ใช้ลดกิจกรรมในพื้นที่และแสวงหารายได้มากขึ้น เช่น ค่าธรรมเนียม
- เครื่องมือที่ใช้ชดเชยรายได้ เช่น เงินอุดหนุน

(1) ภาษีท้องถิ่น

รัฐบาลท้องถิ่นกำหนดโซนต่าง ๆ ในเมืองให้มีภาษีท้องถิ่นในอัตราแตกต่างกัน เช่น การเก็บภาษีที่ดินสูงในโซนใกล้ศิลปกรรมสูงกว่าโซนอื่น หรือการเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เพื่อนำเอารายได้

ไปสร้างสาธารณูปโภค เวนคืนที่ดินเอกชนเพื่อให้ได้พื้นที่สีเขียว หรือเพื่อนำไปอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

นอกจากนี้ในกรณีที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น ฝนกรด ซึ่งอาจจะมีผลกระทบกับศิลปกรรม อาจเก็บภาษีมลพิษจากผู้ผลิตเพื่อควบคุมระดับการผลิตของอุตสาหกรรมให้ลดลง เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม

(2) ค่าธรรมเนียม

การเก็บค่าธรรมเนียมเป็นการเก็บค่าบริการ ทั้งนี้รัฐจะต้องมีบริการตอบแทนให้แก่ผู้ถูกเรียกเก็บ เช่น ค่าธรรมเนียมเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ ในประเทศพม่าได้มีการเก็บค่าธรรมเนียมที่สนามบินพุกาม เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

มรดกโลก หรือการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมวัดต่างๆ ในอัตราสูง การเก็บค่าธรรมเนียมนอกจากจะสร้างรายได้แล้ว ยังจะช่วยลดจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

(3) เงินกองทุน และเงินอุดหนุน

การรักษาามรดกทางวัฒนธรรมบางประเภทที่อยู่ในความครอบครองของเอกชน รัฐอาจจะต้องการอุดหนุนให้เอกชนมีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะทุนบำรุงมรดกของชาติ เงินอุดหนุนนี้อาจมาจากกองทุน เช่น กองทุนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งรัฐอาจใช้เงินจากรายได้ของกองสลากกินแบ่ง เงินภาษีน้ำมัน หรือเงินบริจาค เงินกองทุนนี้จะใช้ในกรณีซื้อศิลปกรรมจากเอกชน หรือใช้เวนคืนที่ดินจากเอกชนเพื่อรักษาสีงแวดล้อม หรืออาจจะใช้เงินอุดหนุนเอกชนที่มีศิลปกรรมที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ เพื่อการดูแลรักษาปรับปรุงสภาพให้งามสง่าอยู่เสมอ

(4) การใช้มาตรการให้สิทธิการพัฒนาที่โอนได้ (Transferable development right)

มาตรการนี้เป็นมาตรการจูงใจและสนับสนุนให้สามารถมีการพัฒนาเมืองไปในทิศทางที่ควรโดยไม่เป็นภาระทางงบประมาณของรัฐ เช่น รัฐจะกำหนดสิทธิของการสร้างตึกสูงในระยะเวลาที่ต่ำกว่าที่จะยอมได้ เช่น ในเขตที่สร้างตึกได้ 30 ชั้น จะกำหนดให้เจ้าของที่ดินมีสิทธิเพียง 10 ชั้น ส่วนสิทธิที่เหลือ 20 ชั้น รัฐจะถือสิทธิของการสร้างอาคารเกิน 10 ชั้นไว้ และใช้สิทธินี้แทนเงินชดเชย เช่น ให้แก่ผู้ที่ถูกรัฐเวนคืนเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรม เช่น ทรัพย์สันติให้ย้ายโรงงานออกไปหรือให้กับกองทุนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในเขตอนุรักษ์สามารถปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหรือชดเชยผู้ที่อยู่ในเขตอนุรักษ์

วัฒนธรรมที่มีสิทธิสร้างตึกสูง เป็นต้น เจ้าของที่ต้องการสร้างตึก 30 ชั้น ก็ต้องไปซื้อสิทธิจากผู้มีสิทธิในราคาที่กำหนดโดยกลไกตลาด รัฐไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณเพื่อชดเชยหรืออุดหนุนผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังเป็นมาตรการที่ชดเชยและจูงใจผู้เสียประโยชน์ และก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น

(5) การใช้มาตรการการประเมินพิเศษ (special assessment levy)

คือ เก็บค่าธรรมเนียมจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลประโยชน์เชิงพาณิชย์จากมาตรการของรัฐ เช่น การตัดถนนใหม่ การโยกย้ายออกไปของกลุ่มโรงงาน โดยค่าธรรมเนียมนี้เป็นสัดส่วนของผลประโยชน์ที่ได้รับ เช่น ความยาวของหน้าถนนของเจ้าของที่ดิน

(6) การใช้มาตรการประเภทค่าธรรมเนียมพิเศษจากการเพิ่มราคาที่ดิน (betterment charge)

เป็นการเก็บค่าธรรมเนียมจากที่ดินที่ราคาสูงขึ้น เนื่องจากรัฐบาลได้ปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ได้โยกย้ายโรงงานที่มีภาวะมลพิษออกไป โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนเงินกู้จากกองทุนให้แก่ผู้โยกย้าย แล้วนำค่าธรรมเนียมคืนกลับเข้าสู่กองทุนเพื่อหมุนเวียนต่อไป

การใช้เครื่องมือทางสังคม

เครื่องมือทางสังคมที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุดคือ การประชาสัมพันธ์ แต่ยังมีเครื่องมือทางสังคมอื่น ๆ ที่จะนำมาใช้พัฒนาเมือง เครื่องมือทางสังคมที่น่าจะนำมาใช้ได้เป็นเครื่องมือที่จะกระตุ้นให้เกิดประชาคมเมือง เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเกิดแรงกดดันทางสังคมให้เกิดการบริหารจัดการที่ถูกต้อง ตัวอย่างเครื่องมือเหล่านี้ได้แก่

(1) การจัดทำระบบข้อมูลที่ประชาชนเข้าถึงและเข้าใจได้

เป็นระบบข้อมูลที่มีเครื่องชี้วัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองที่ประชาชนเข้าใจได้ และเมื่อเข้าใจแล้วก็สามารถกดดันผู้แทนทางการเมือง นักบริหารให้ดำเนินการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น ในประเทศอินโดนีเซียและเกาหลี มีระบบข้อมูลที่จัดอันดับคุณภาพของการบำบัดของเสีย และดูแลสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจัดลำดับบริษัทตามสิ่งที่จะชี้ถึงระดับมลพิษ เช่น สีทอง หมายถึงสูงกว่ามาตรฐานสากล สีน้ำเงิน คือ ได้มาตรฐานสากล สีน้ำตาลต่ำกว่ามาตรฐานสากล เมื่อประชาชนรับทราบข้อมูลเหล่านี้เกี่ยวกับโรงงานใกล้ชุมชน ก็จะเริ่มต้นตัวหาวิธีการจัดการกับโรงงานที่ไม่ได้มาตรฐานผ่านผู้แทนทางการเมืองหรือกลุ่มพลังการเมืองของชุมชนท้องถิ่น

ข้อมูลด้านดัชนีสิ่งแวดล้อมนี้ยังเป็นข้อมูลสำคัญที่ผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ธนาคาร และผู้บริหารกองทุนในต่างประเทศให้ความสนใจ เป็นที่น่าเสียดายว่าระบบข้อมูลที่รัฐบาลมีอยู่เป็นระบบข้อมูลที่ไม่เอื้อต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

(2) การเปิดลานบ้านลานเมือง

เป็นการจัดสถานที่ในชุมชน ให้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งอาจจะจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ สลับกับการละเล่นของเด็ก ๆ จากโรงเรียนในชุมชน เป็นต้น

(3) การใช้สื่อหนังสือพิมพ์หรือใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของรัฐ

เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อให้มีการสื่อสารความคิดเห็นระหว่างประชาชนกับรัฐมากขึ้นโดยที่รัฐสามารถสร้างความเข้าใจให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการได้รับความเห็นจากประชาชนได้ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับความปลอดภัยและอุบัติเหตุของปูชนียสถาน การใช้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

(4) การสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมกับชุมชนเมือง

เช่น เครือข่ายการเฝ้าระวัง คุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง หรือแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานในเมือง ใช้แรงจูงใจ เช่น การประกวดชุมชนพัฒนาการเดินทางดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง

ที่เราจะต้องไม่ลืม ก็คือ การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือทางสังคมที่สำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย

ภาคผนวก

1. กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินและการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

- 1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
- 1.2 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 (เรื่องระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน)
- 1.3 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 219 (เรื่องปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม)
- 1.4 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498
- 1.5 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
- 1.6 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 (เรื่องระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล)
- 1.7 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496
- 1.8 พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495
- 1.9 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528
- 1.10 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521
- 1.11 พระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2521

2. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐ

- 2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468
- 2.2 ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497
- 2.3 พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518
- 2.4 พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2479
- 2.5 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
- 2.6 พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดวาฬหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงเทพ พ.ศ. 128
- 2.7 พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490
- 2.8 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530

3. กฎหมายเกี่ยวกับงานวางแผนการใช้ที่ดินของรัฐ

- 3.1 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503
- 3.2 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- 3.3 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
- 3.4 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484
- 3.5 พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2526
- 3.6 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518
- 3.7 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 316 (เรื่องการเคหะแห่งชาติ)
- 3.8 พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517
- 3.9 พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511

3.10 พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522

4. กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ที่ดินและอาคาร

- 4.1 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522
- 4.2 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- 4.3 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 (เรื่องควบคุมการจัดสรรที่ดิน)
- 4.4 พระราชบัญญัติว่าด้วยเขตปลอดภัยในราชการทหาร พ.ศ. 2478
- 4.5 พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497
- 4.6 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456
- 4.7 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484
- 4.8 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509
- 4.9 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512
- 4.10 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 28 (เรื่องการบรรจุภาษีโตเลียมเหลว)
- 4.11 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2474
- 4.12 พระราชบัญญัติรักษาคอลง ร.ศ. 121
- 4.13 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503
- 4.14 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518
- 4.15 พระราชบัญญัติชลประทานหลวง พ.ศ. 2485
- 4.16 พระราชบัญญัติควบคุมสุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2481
- 4.17 พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

5. กฎหมายเกี่ยวกับงานจัดระบบสาธารณูปโภค

- 5.1 พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464
- 5.2 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 295 (เรื่องทางหลวง)
- 5.3 พระราชบัญญัติทางหลวงที่ได้รับสัมปทาน พ.ศ. 2473
- 5.4 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 290 (เรื่องการทางพิเศษ)
- 5.5 พระราชบัญญัติคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก พ.ศ. 2521
- 5.6 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522
- 5.7 พระราชบัญญัติจัดระเบียบการจอดยานยนต์ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล พ.ศ. 2503
- 5.8 พระราชบัญญัติกำหนดค่าธรรมเนียม การใช้ยานยนต์บนทางหลวงและสะพาน พ.ศ. 2497
- 5.9 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 68 (เรื่องควบคุมการจอดเรือในแม่น้ำลำคลอง)
- 5.10 พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510
- 5.11 พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522
- 5.12 พระราชบัญญัติการไฟฟ้าผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511
- 5.13 พระราชบัญญัติการไฟฟ้านครหลวง พ.ศ. 2501

- 5.14 พระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2503
- 5.15 พระราชบัญญัติโทรเลขและโทรศัพท์ พ.ศ. 2477
- 5.16 พระราชบัญญัติการสื่อสารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2519
- 5.17 พระราชบัญญัติองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2497
- 5.18 พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520
- 5.19 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ พ.ศ. 2519
6. กฎหมายสนับสนุนการดำเนินงานควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร
 - 6.1 พระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505
 - 6.2 พระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508
 - 6.3 พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. 2522
 - 6.4 พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522
 - 6.5 พระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2496
 - 6.6 พระราชกฤษฎีการายได้จังหวัด พ.ศ. 2499
 - 6.7 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 209 (เรื่องรายได้จังหวัด)
 - 6.8 พระราชบัญญัติรายได้สุขาภิบาล พ.ศ. 2497
 - 6.9 พระราชบัญญัติรายได้สุขาภิบาล พ.ศ. 2498
 - 6.10 พระราชบัญญัติจัดสรรรายได้ประเภทภาษีการค้าให้เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2505
 - 6.11 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 327 (เรื่องการจัดสรรเงินรายได้จากภาษีให้ท้องถิ่น)
 - 6.12 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 232 (เรื่องการปันภาษีค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน)
 - 6.13 พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475
 - 6.14 พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508